

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ МІСЦЯ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ У СУЧАСНОМУ КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

ДАНЬШИН Максим Валерійович - доктор юридичних наук, професор, професор кафедри права Військово-юридичного інституту Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

<https://orcid.org/0000-0003-2841-1891>

КОЛЕСНИК Галина Ростиславівна - кандидат юридичних наук, доцент кафедри правоохоронної та антикорупційної діяльності Приватного акціонерного товариства «Вищий навчальний заклад «Міжрегіональна Академія управління персоналом»

<https://orcid.org/0000-0002-1790-233X>

КОСТЕНКО Марина Володимирівна - кандидат юридичних наук, доцент кафедри криміналістики Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

<https://orcid.org/0000-0002-1535-3912>

УДК 343.132 (477)

DOI DOI 10.32782/EP.2021.15

У статті розкрито сутність кримінального провадження як найскладнішого виду державно-правової діяльності, обумовленого нагальною необхідністю боротьби з найтяжчими порушеннями законів – кримінальними проступками і злочинами спеціфічними кримінальними процесуальними засобами. Обґрунтовано обов'язкову наявність у кримінальному провадженні його досудової стадії – досудового розслідування, призначеної для проведення глибокого матеріально-пошукового дослідження всіх обставин вчиненого кримінального правопорушення з метою забезпечення суду достовірною доказовою базою, необхідною для здійснення законного і справедливого правосуддя. Доведено недосконалість деяких положень чинного КПК України, якими суттєво обмежено процесуальну самостійність і незалежність ключового владного суб'єкта досудового розслідування – слідчого при реалізації ним своїх повноважень, а також безпідставне віднесення слідчого до сторони обвинувачення.

Ключові слова: кримінальне провадження, досудове розслідування, дізнавач, слідчий, прокурор, слідчий суддя, кримінальна процесуальна функція, законодавець.

Постановка проблеми

Кримінальна процесуальна діяльність є різновидом державної діяльності, що реалізується у найгострішій сфері соціальної практики – протидії кримінальним правопорушенням. Державна і суспільна цінність цієї діяльності визначається тим, що вона є основним державно-правовим способом (знаряддям) реалізації норм кримінального законодавства, відіграє вирішальну роль у захисті фізичних осіб, суспільства і держави від кримінальних посягань [1, с. 6–7].

Особливістю кримінальної процесуальної діяльності (кримінального процесу, кримінального провадження, кримінального судочинства) є те, що порядок (процедура) її реалізації чітко врегульований законом. Будь-яке відхилення від цієї процедури є неприпустимим і тягне за собою незаконність проведених процесуальних дій та прийнятих процесуальних рішень. Інакше кажучи, цей вид державно-правової діяльності відзначається чітким спеціально-дозвільним способом правового регулювання, від якого ні державним органам, що ведуть кримінальне провадження, ні учасникам, допущеним або залученим до кримінальної процесуальної діяльності, відступати не дозволяється.

Означений вид державно-правової діяльності здійснюється лише чітко визначеним колом владних суб'єктів: суд, суддя, слідчий суддя, прокурор, слідчий, керівник органу досудового розслідування, співробітник оперативного підрозділу, визначеного законом правоохоронного органу, який діє за письмовим дорученням слідчого, прокурора (ст. 30, 36, 38, 40, 41 КПК України). Ці владні суб'єкти кримінального провадження є його рушійною силою, бо лише їм надано право розпочинати кримінальне провадження, вести його, залучати чи допускати до кримінальної процесуальної діяльності інших її учасників, застосовувати примусові заходи процесуального характеру, виконувати кримінальні процесуальні дії та приймати процесуальні рішення. Лише на них покладається обов'язок виконувати всі завдання, визначені ст. 2 КПК України, і нести відповідальність за результати кримінальної процесуальної діяльності [2, с. 20].

Необхідно відзначити, що в основі кримінального провадження лежать не приватні, а публічні засади, у зв'язку з чим всі процесуальні рішення – початкові, проміжні, кінцеві приймаються лише його владними суб'єктами. Винятком із цього правила є лише справи приватного обвинувачення [3, с. 8].

Поряд з владними суб'єктами у кримінальному провадженні діють великі групи службових осіб установ, організацій та громадян, об'єднаних загальною назвою «учасники кримінального провадження»: підозрювані, обвинувачені, потерпілі, цивільні позивачі, цивільні відповідачі, захисники підозрюваних, обвинувачених, експерти, перекладачі, свідки, поняті та інші. Під час кримінального провадження кожен з них вступає у процесуальні відносини як з владними суб'єктами, так і з іншими учасниками цієї діяльності. Сукупна кримінальна процесуальна діяльність владних суб'єктів і всіх учасників її складає провадження по кримінальній справі [4, с. 11].

Аналіз останніх досліджень і публікацій

У науковій і навчальній літературі кримінальне провадження визначається як урегульована спеціально-дозвільними нормами

кримінального процесуального права діяльність слідчого, прокурора, слідчого судді та суду зі всебічного, повного і неупередженого розслідування кримінальних правопорушень, викриття винних та судового розгляду кримінальної справи по суті з тим, щоб кожен, хто вчинив кримінальне правопорушення, був притягнутий до відповідальності і покараний у міру своєї вини, а жоден невинуватий не був обвинувачений чи засуджений, або як система правовідносин, що виникають під час діяльності означених владних суб'єктів як один з одним, так і з посадовими особами підприємств, установ, організацій, громадськими об'єднаннями і громадянами, залученими чи допущеними до сфери кримінальної процесуальної діяльності [5, с. 10–15].

Незважаючи на відносну відособленість, усі стадії кримінального провадження утворюють єдину взаємопов'язану і взаємозалежну систему цілеспрямованої діяльності, де кожна попередня стадія є підготовчою для наступної, а кожна наступна – контрольною до попередньої, що дозволяє глибоко досліджувати всі обставини вчиненого кримінального правопорушення, які мають значення для встановлення істини по справі та усунення недоліків, допущених на попередніх стадіях [6, с. 10].

Мета статті - визначити сутність та місце досудового розслідування у сучасному кримінальному провадженні.

Результати дослідження

Поняття «кримінальний процес», («кримінальне провадження», «кримінальне судочинство») походить від латинських слів *criminales* – злочинний і *processus* – просування і як галузь права та спеціальний вид державно-правової діяльності існує давно. Його виникнення обумовлене необхідністю врегулювання певних суспільних відносин між потерпілим, який вимагав державного захисту, і обвинуваченим, який здійснював свій особистий захист. Саме тому лише державна влада була здатна надати для вирішення спірних відносин незалежного суддю та забезпечити відновлення порушених прав потерпілого [7, с. 12]. Зокрема, формування системи кримінального процесу в Україні розпочалося в пе-

ріод становлення та розвитку Київської Русі [8, с. 30–32]. Разом з тим зародження законодавчих елементів кримінального процесу, регламентація його стадій, окремих інститутів, механізму забезпечення прав людини тощо відбулося лише при проведенні судової реформи в 60-ті рр. XIX ст. в Російській імперії, до складу якої на той час входила Україна [9, с. 14]. З прийняттям Конституції незалежної демократичної України (1996 р.) розпочалося реформування кримінального судочинства, яке завершилося прийняттям нового КПК України (2012 р.), що ґрунтується як на позитивних історичних, так і на сучасних вітчизняних європейських та міжнародних вимогах.

Перша стадія кримінального процесу України називається «досудовим розслідуванням» і визначається п. 5 ст. 3 КПК України як початковий етап кримінального провадження, який розпочинається з моменту внесення відомостей про вчинене кримінальне правопорушення до Єдиного реєстру досудових розслідувань і закінчується закриттям кримінального провадження або направленням до суду обвинувального акта, клопотання про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру, клопотання про звільнення від кримінальної відповідальності. Із цього законодавчого визначення поняття «досудове розслідування» витікає те, що досудове розслідування є не лише самостійною стадією кримінального провадження, а ще й самостійним інститутом кримінального процесуального права, тобто сукупністю правових норм, якими визначається порядок кримінальної процесуальної діяльності і регулюються кримінальні процесуальні відносини у цій початковій стадії кримінального провадження між усіма її владними суб'єктами та іншими учасниками [10, с. 26–32]. Усі ці спеціально-дозвільні норми, якими регулюється порядок проведення досудового розслідування, містяться у розділі III. Досудове розслідування (ст. 214–302) та статтях інших розділів КПК України 2012 року.

Поняття «досудове розслідування» є родовим і використовується у двох видах (формах) провадження: дізнанні і досудовому слідстві (ст. 215 КПК України). Кримінальні проступки розслідуються у формі проведення

дізнання (спрощена форма розслідування), а злочини розслідуються у формі проведення досудового слідства (провідна форма розслідування). Разом з тим, фактичні дані, отримані при розслідуванні у будь-якій із цих форм, мають однакову доказову силу при прийнятті судових рішень (ст. 298 КПК України). Проведення досудового слідства є обов'язковим по всіх кримінальних правопорушеннях, що належать до категорії злочинів – публічного, приватно-публічного і навіть приватного обвинувачення.

Досудове розслідування кримінальних правопорушень в обох формах здійснюється слідчими – посадовими особами, визначеними ч. 1 ст. 38 КПК України слідчих підрозділів, сформованих і такими, що діють при органах Національної поліції; органах безпеки; органах, що здійснюють контроль за додержанням податкового законодавства; органах державного бюро розслідувань; Національному антикорупційному бюро України – підрозділ детективів і підрозділ внутрішнього контролю, органах Державної кримінально-виконавчої служби.

Досудове розслідування слугує виконанню загальних завдань кримінального провадження, визначених ст. 2 КПК України. Разом з тим, вона має свої безпосередні завдання, обумовлені першими: негайно розпочати розслідування виявленого кримінального правопорушення за наявності підстав, передбачених законом; шляхом швидкого, всебічного і неупередженого проведення слідчих (розшукових) дій, негласних слідчих (розшукових) дій, інших процесуальних дій здійснити активний пошук, збір перевірку і накопичення доказів з метою встановлення того, чи справді було вчинене кримінальне правопорушення і хто саме його вчинив; з'ясувати всі інші обставини, необхідні для правильного вирішення кримінальної справи судом [11, с. 3].

За своїм характером досудове розслідування кримінальних правопорушень суттєво відрізняється від судових стадій кримінального провадження, бо направлене не на розв'язання правового конфлікту між державою і фізичною особою, а на ретроспективне відновлення на письмових та магнітних носіях усіх обставин вчиненого криміналь-

ного правопорушення, як події минулого, у спеціальному документальному оформленні – матеріалах досудового розслідування (кримінальній справі). Досудове розслідування – найскладніший, найважчий, найбільший за обсягом і найтриваліший за часом вид кримінального процесуального дослідження, пов'язаний з пошуком (виявленням), закріпленням і перевіркою криміналістичних доказів. Слідчий – це єдиний владний суб'єкт, який здійснює складний матеріальний вид дослідження у кримінальному провадженні. Проведення досудового розслідування кримінальних правопорушень здійснюється в умовах обмеженої гласності (таємниця слідства), носить односторонній характер і реалізується з постійним застосуванням примусових заходів процесуального характеру [12, с. 148].

Ставлячи перед органами досудового розслідування завдання, пов'язане зі швидким, всебічним і неупередженим дослідженням усіх обставин вчиненого кримінального правопорушення, законодавець України зобов'язує слідчого фіксувати (закріплювати) і долучати до матеріалів розслідування не лише докази, що викривають підозрюваних, обвинувачених, а й докази, що виправдовують цих осіб, та виявляти обставини, що пом'якшують чи обтяжують покарання підозрюваних, обвинувачених, надавати означеним відомостям належну правову оцінку (ч. 2 ст. 9 КПК України).

Поряд з цим, на стадії досудового розслідування виконуються ще й такі завдання: вжиття визначених законом заходів щодо відшкодування завданої кримінальним правопорушенням шкоди потерпілому, іншим учасникам провадження, юридичним особам чи державі; забезпечення прав, свобод і законних інтересів учасників досудової стадії кримінального провадження. У цій стадії кримінального процесу також встановлюється наявність чи відсутність обставин, які тягнуть за собою закриття кримінального провадження. У деяких випадках, визначених ч. 1 ст. 284 КПК України, закриття кримінального провадження реабілітує невинуватого.

Якщо в результаті оцінки зібраних доказів слідчий переконається у відсутності події кримінального правопорушення (п. 1 ч. 1 ст. 284 КПК України), у відсутності в діянні

складу кримінального правопорушення (п. 2 ч. 1 ст. 284 КПК України) або у набранні чинності законом, яким скасована кримінальна відповідальність за діяння, вчинене фізичною особою (п. 4 ч. 1 ст. 284 КПК України), і у кримінальному провадженні жодній особі не повідомлялося про підозру, то він (слідчий) приймає постанову про закриття кримінального провадження.

При встановленні підстав для закриття кримінального провадження, визначених п. 3, 5, 6, 7, 8 ст. 284 КПК України, слідчий скеровує матеріали досудового розслідування прокурору для вирішення питання про можливість закриття кримінального провадження, бо прийняття рішення (постанови) про закриття провадження з цих підстав віднесено до виключної компетенції наглядаючого прокурора (ч. 3 ст. 284 КПК України). При доведеності винуватості підозрюваного у вчиненні кримінального правопорушення, що розслідується, слідчий за погодженням з прокурором складає обвинувальний акт (ст. 291 КПК України) і надсилає йому матеріали розслідування. Так само він надсилає матеріали розслідування прокурору і у випадку закінчення розслідування складанням погодженого з прокурором клопотання про застосування до неосудного примусових заходів медичного характеру, а до неповнолітнього – примусових заходів виховного характеру (ст. 292 КПК України).

Обов'язковість проведення досудового розслідування кримінальних проступків і злочинів пояснюється нагальною необхідністю збирання, закріплення, перевірки і накопичення криміналістичних доказів, без наявності яких суд не може здійснити правосуддя і покарати особу, яка вчинила кримінальне правопорушення. Такий надзвичайно складний, довготривалий, самостійний вид матеріально-пошукового дослідження як розслідування кримінальних правопорушень не під силу судовим органам, конституційним обов'язком яких визначається лише здійснення правосуддя з кримінальних справ, що якісно розслідувані і пред'явлені у суд уповноваженими посадовими особами державних органів інших гілок влади, виконуючими у кримінальному провадженні інші кримінальні процесуальні функції, а саме: функцію

розслідування кримінальних правопорушень – слідчі (ст. 40 КПК України); функцію нагляду за додержанням законів під час розслідування кримінальних правопорушень у формі процесуального керівництва досудовим розслідуванням та функцію висунення обвинувачення – прокурори (ст. 36 КПК України).

Інакше кажучи, судовому розгляду кримінальної справи по суті у кримінальному процесі України, як і в будь-якому кримінальному процесі зарубіжних країн, має передувати обов'язкове проведення відносно самостійної кримінальної процесуальної діяльності, що визначається терміном «досудове розслідування кримінального правопорушення» і виконується іншими владними суб'єктами кримінального провадження до суду і для суду [13, с. 119; 14, с. 104].

Змістом досудового розслідування є регламентована нормами КПК України діяльність органів, що проводять розслідування кримінальних проступків і злочинів, з пошуку і закріплення матеріальних слідів кримінального правопорушення та інших джерел доказування, визначених законом, за допомогою яких можна встановити (на паперових і магнітних носіях відновити) картину події цього правопорушення у всіх його деталях та отримати і процесуально закріпити криміналістичні докази, що містяться у всіх цих джерелах [15, с. 164–167].

При прийнятті КПК України 2012 року вітчизняний законодавець ліквідував процесуальну стадію порушення кримінальної справи. Відтепер досудове розслідування розпочинається з моменту внесення відомостей про вчинене кримінальне правопорушення до Єдиного реєстру досудових розслідувань (ч. 2 ст. 214 КПК України). Вносити відомості до реєстру і розпочинати розслідування кримінальних правопорушень – винятково-повноваження слідчих і прокурорів, до яких скеровуються всі заяви і повідомлення про ці правопорушення, що надійшли до компетентних органів. Слідчим і прокурорам надано ще й право самостійно виявляти з будь-якого джерела відомості, що можуть свідчити про підготовку або вчинення кримінального правопорушення та вносити їх (відомості) до Єдиного реєстру досудових розслідувань. Максимальний строк для внесення відомос-

тей до реєстру – не пізніше 24 годин з моменту надходження заяви, повідомлення про правопорушення або його самостійного виявлення слідчим, прокурором (ч. 1, 2 ст. 214 КПК України).

У зв'язку з тим, що рішення слідчого і прокурора про внесення відомостей про кримінальне правопорушення до Єдиного реєстру досудових розслідувань і початку досудового розслідування кримінального правопорушення є процесуальними, то початок розслідування повинен оформлюватися шляхом винесення відповідної письмової постанови, а не автоматично, як це визначено ст. 214 КПК України, положення якої в цьому сенсі не узгоджуються з правилами, закріпленіми ст. 110 КПК України, про те, що будь-яке процесуальне рішення слідчого, прокурора приймається у формі постанови.

Досудове розслідування конкретного кримінального правопорушення чи суспільно небезпечного діяння, вчиненого неосудним, здійснюється слідчим, якого визначає керівник органу досудового розслідування. Якщо досудове розслідування кримінального правопорушення розпочав прокурор, то він зобов'язаний невідкладно, але не пізніше наступного дня, з дотриманням правил підслідності, передати наявні матеріали до органу досудового розслідування та доручити йому проведення досудового розслідування (ч. 7 ст. 214 КПК України), бо сам прокурор розслідувати кримінальні правопорушення у повному обсязі згідно зі ст. 36 КПК України не уповноважений.

Проведення досудового розслідування кримінальних правопорушень до внесення відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань або без такого внесення не допускається і тягне за собою відповідальність, встановлену законом (ч. 3 ст. 214 КПК України). До внесення відомостей до означеного реєстру у невідкладних випадках може виконуватися лише одна слідча (розшукова) дія, що називається оглядом місця події кримінального правопорушення, після завершення якої ці відомості негайно вносяться до реєстру (ч. 3 ст. 214 КПК України).

Визначивши ст. 25 і 214 КПК України обов'язковість і початок досудового розслідування кримінальних правопорушень, зако-

подавець України закріпив і повноваження слідчого, підкресливши, що обсяг його прав і обов'язків не залежить від відомчої приналежності і не впливає на його правове положення (правовий статус) у кримінальному провадженні. Закон лише розмежує компетенцію слідчих підрозділів за підслідністю залежно від характеру вчиненого кримінального правопорушення (ст. 216 КПК України). Підслідність – це сукупність встановлених законом юридичних ознак кримінального правопорушення, які згідно із законом дозволяють віднести його розслідування до компетенції того чи іншого органу досудового розслідування [16, с. 468]. Розслідування кримінальних правопорушень здійснюється слідчими в умовах обмеженої гласності (ст. 222 КПК України) та у визначені законом строки (ст. 219 КПК України).

То ж досудовому розслідуванню як самостійній стадії кримінального провадження притаманні такі головні риси:

- нормативна закріпленість завдань (ст. 2 КПК України);
- чіткість меж проведення (п. 5 ч. 1 ст. 3 КПК України);
- передбачена законом кримінальна процесуальна форма;
- визначеність кола владних суб'єктів і учасників;
- специфічність процесуальних рішень (початкових, проміжних, кінцевих) [17, с. 75].

У КПК України 2012 року досудовому розслідуванню присвячено розділ III під назвою «Досудове розслідування», що складається з дев'яти глав, й вказує на надзвичайну значимість цієї стадії кримінального провадження.

Більше 20-ти років парламент України працював над розробленням нового КПК суверенної України. За цей час було підготовлено декілька офіційних його законопроектів. Учені-правознавці пропонували вибудувати такий функціональний зміст досудового розслідування, де б слідчий виконував функцію розслідування кримінальних правопорушень, прокурор організовував обвинувачення і наглядав за законністю розслідування цих правопорушень, захисник-адвокат разом з підозрюваним, обвинуваченим захищалися б від підозри та обвинувачення, а слідчий суддя забезпечував недопущення обмежень

конституційних прав учасників кримінального провадження від незаконних дій і рішень слідчого і прокурора [18, с. 48–50; 19, с. 34–40; 20, с. 94–99].

Інакше кажучи, пропонувалося зберегти сильне досудове розслідування з частковим запровадженням змагальності у цю стадію кримінального провадження. Проте законодавець України, не зважаючи на пропозицію юридичної спільноти, висловлену на численних симпозиумах, науково-практичних конференціях та сторінках юридичної періодики, 13 квітня 2012 року прийняв інший варіант КПК України, в якому функції досудового розслідування вже не знайшлося місця і слідчий безпідставно опинився на боці обвинувачення (ст. 36–41 КПК України).

Ця «новація» ускладнила роботу слідчих з розслідування кримінальних правопорушень, бо таке неприродне їх місце у досудовому розслідуванні спотворює функціональну характеристику слідчої діяльності і не узгоджується з призначенням цієї ключової фігури в означеній стадії кримінального процесу. Безпідставна ліквідація функції розслідування потягла за собою необхідність значного посилення судового контролю з боку слідчого судді за діяльністю нового «штучного» обвинувача – слідчого, що вкрай негативно позначилося на результатах слідчої діяльності і взагалі може звести її нанівець. Як неупереджений матеріальний дослідник, що діє як *contra*, так і *pro*, слідчий не може бути ні обвинувачем, ні захисником. Тож тотальний судовий контроль за діями і рішеннями слідчого, що штучно віднесений до сторони обвинувачення, повністю паралізує діяльність цього ключового владного суб'єкта досудового розслідування.

Намагаючись надати новому КПК змагальної форми на всіх стадіях кримінального провадження, законодавець України поклав в основу його побудови вітчизняну наукову концепцію трьох основоположних (наскрізних, загальнопроцесуальних) функцій: державного обвинувачення, захисту, судового розгляду (ч. 3 ст. 22 КПК України), а не конституційний загальнообов'язковий принцип організаційної побудови будь-якого виду державної діяльності, що називається розподілом влади (ст. 6 Конституції України). Це

потягло за собою суттєву недосконалість чинного КПК України, за яким сьогодні притягти до кримінальної відповідальності особу, яка вчинила кримінальне правопорушення, досить складно.

Оскільки розслідування гучних, резонансних кримінальних правопорушень, як правило, не завершується направленням справ до суду або через вкрай низьку якість проведеного по них досудового розслідування не завершується під час судового розгляду постановленням обвинувальних вироків, провина лежить не лише на окремих корумпованих слідчих і суддях, а й на самому законодавцеві, який при прийнятті КПК України 2012 року майже зруйнував такий складний і відповідальний вид кримінальної процесуальної діяльності як досудове розслідування. Більше того, органи досудового слідства, які розслідують найтяжчі кримінальні правопорушення – злочини, продовжують залишатися єдиним правоохоронним органом держави, який не має свого статусного (слідчоустрійного) закону і керується у своїй діяльності лише нормами кримінального процесуального закону, що є неприпустимим.

На всі заклики вчених-правознавців щодо нагальної необхідності розроблення і прийняття слідчоустрійного закону «Про досудове слідство» [21, с. 176–180; 22, с. 120–136; 23, с. 11] законодавець взагалі не звертає жодної уваги. З таким відношенням законодавця до органів досудового слідства, які закладають основи кримінального провадження і, за правильним визначенням А.І. Трусова, є «фундаментом» кримінальної процесуальної діяльності [24, с. 54–55], неможливо погодитися. Невже український законодавець не розуміє, що правовий статус слідчого повинен складатися не лише з кримінальних процесуальних (процедурних) повноважень цього владного суб'єкта досудового розслідування, а й з визначення засад організації і діяльності органів досудового слідства, організаційних основ їх системи, завдань, функцій, прав, обов'язків, гарантій діяльності, обмежень, заборон, системи заохочень, правової відповідальності, соціального, матеріально-побутового забезпечення, порядку присвоєння і позбавлення спеціальних звань тощо? [25, с. 9; 26, с. 444].

Звичайно, ці питання не можуть регулюватися нормами процесуального (процедурного) права, а регулювання їх підзаконними актами, як це має місце сьогодні, є неприпустимим, бо не узгоджується з категоричними положеннями п. 14 ст. 92 Конституції України щодо обов'язкового регулювання питань організації і діяльності органів суду, прокуратури, досудового слідства, судової експертизи, виконання покарань тощо тільки законами України. То ж не випадково безперервне 25-річне інтенсивне реформування судових органів у відриві від реформування інших органів кримінальної юстиції не лише не дає позитивних результатів, а повністю зруйнувало колись ефективну судову систему України. Сучасне кримінальне провадження необхідно будувати з фундаменту і стін, а не з даху, яким у ньому є суд. Що ж це за реформа, за якою заробітна платня суддів стала в рази вищою, порівняно із заробітною платнею слідчих, хоч за своїм характером діяльність слідчих є набагато складнішою і важчою порівняно з діяльністю суддів? [27, с. 47–55].

Правильно зазначає в одній зі своїх наукових праць відомий вітчизняний вчений В. П. Півненко про те, що не проведення комплексно-синхронного реформування системи кримінальної юстиції України, зведення його лише до безперервної реорганізації судових органів не дає і ніколи не дасть позитивного результату, а лише погіршує і буде ще більше погіршувати стан боротьби зі злочинністю в нашій країні [28, с. 26–28]. Шкода, що вітчизняний законодавець досить рідко прислуховується до висновків учених-правознавців, а також не практикує обов'язкове візування всіх законопроектів Академією правових наук України перед винесенням їх на затвердження Верховної Ради України. Якби таку практику було запроваджено, то законодавець безпідставно не зняв би зі слідчого обов'язок розкривати і попереджувати кримінальні правопорушення, бо чи можна захистити інтереси особи, суспільства і держави, не розкривши кримінальне правопорушення, вчинене в умовах неочевидності, тобто не встановивши особу, яка його вчинила?

Висновки

Призначення слідчого у кримінальному провадженні України, визначене чинним КПК України 2012 року, необхідно терміново і кардинально виправляти, бо від нього, як від штучного представника обвинувачення сьогодні не можна вимагати швидкого, всебічного, неупередженого розслідування кримінальних правопорушень. У цьому сенсі є суттєві суперечності між ст. 2, 9 КПК України, що покладають на слідчого виконання означеного обов'язку, а ст. 36–41 КПК України, навпаки, позбавляють слідчого виконувати такий обов'язок через обвинувальну направленість його діяльності. Усі суперечності мають бути усунуті шляхом повернення слідчому його природної кримінальної процесуальної функції, що має характер всебічного матеріально-пошукового дослідження обставин вчиненого кримінального правопорушення і називається функцією «неупередженого розслідування кримінальних правопорушень» [22, с. 120–136].

Функція розслідування не є основоположною (загальнопроцесуальною), бо вона виконується лише під час проведення досудового розслідування кримінальних правопорушень, тобто виконується в єдиній початковій стадії кримінального провадження, у зв'язку з чим кримінальна процесуальна діяльність такого владного суб'єкта кримінального провадження як слідчий, теж повністю обмежується цією стадією процесу і не виходить за її межі. Тож покладання чинним КПК України на слідчого обов'язку з виконання загальнопроцесуальної функції обвинувачення є грубою помилкою законодавця, оскільки слідчий позбавлений права на виконання означеної функції у судових стадіях кримінального провадження. У цих стадіях слідчий позбавлений права у будь-який спосіб відстоювати не лише обвинувальну, а й свою, суто слідчу позицію щодо розслідуваного ним кримінального правопорушення. Пунктом 3 ст. 3 КПК України прямо визначається, що виконання функції обвинувачення у судових стадіях процесу покладається тільки на прокурора.

Поряд з переглядом функціонального призначення слідчої діяльності у кримінальному провадженні України було б доцільним

доповнити главу 3 КПК України спеціальним параграфом «Органи досудового розслідування і підслідність» так, як це визначено параграфом 1 відносно суду «Суд і підслідність» цієї ж глави. Кримінальне процесуальне положення суду і кримінальне процесуальне положення слідчого у кримінальному провадженні України повинні в обов'язковому порядку відповідати вимогам оптимальності. Внесення такого доповнення до КПК України сприятиме підвищенню ефективності цього виду кримінальної процесуальної діяльності.

Література

1. Юрчишин В. М. Місце і роль прокурора у досудовому розслідуванні і їх відображення в теорії, законодавстві і практиці : Монографія / В. М. Юрчишин. – Чернівці: Видавничий дім «Родовід», 2013. – 308 с.
2. Курс уголовного судопроизводства : Учебник в 3-х томах / под ред. В.А.Михайлова. – Т.1 – Москва – Воронеж: Изд-во НПО «МО-ДЭК», 2006. – 824 с.
3. Уголовный процесс: Учеб. / Под ред. В. П. Божьева. – М. : Спарк, 2004. – 670 с.
4. Михеєнко М. М., Нор В. Т., Шибіко В. П. Кримінальний процес України: Підручник / М. М. Михеєнко, В. Т. Нор, В. П. Шибіко. – К.: «Либідь», 1999. – 536 с.
5. Кримінальний процес: Підруч. / За ред. В. В. Коваленка, Л. Д. Удаловой, Д. П. Письменного. – К. : Центр учбової літератури, 2013. – 544 с.
6. Кучинська О. П., Кучинська О. А. Кримінальний процес України : Навч. посіб. / О. П. Кучинська, О. А. Кучинська. – К.: Прецедент, 2005. – 202 с.
7. Патюк С. О. Цілі і завдання сучасного кримінального судочинства України: Автореф. дис.... канд. юрид наук: 12.00.09 / С. О. Патюк. – К., 2013. – 21 с.
8. Беляев В. А. Исторические этапы становления уголовно-разыскной службы Украины: Выводы из цивилизационного подхода / В. А.Беляев // *Legis vitae: междунар.науч.-практ.журнал.* – 2013. – № 12. – С. 30-32.
9. Волков К. Д. Забезпечення прав особи на свободу та особисту недоторканість під час застосування запобіжних заходів у кримінальному провадженні: Автореф. дис....канд.

юрид. наук: 12.00.09 / К. Д. Волков. – К., 2016. – 20 с.

10. Каркач П., Ковальова Я. Деякі питання суті державного обвинувачення за новим КПК України / П. Каркач, Я. Ковальова // Вісник прокуратури. – 2012. – № 11. – С. 26-32.

11. Тертишник В. М. Кримінальний процес України: Особлива частина: Підручник / В. М. Тертишник. – К.: Алерта, 2014. – 420 с.

12. Даньшин М. В. Наглядова та контрольні функції у досудовому розслідуванні: призначення і шляхи удосконалення / М. В. Даньшин // Вісник ХНУ ім. В. Н. Каразіна. Серія: «Право», Вип. 23, 2017. – С. 148-151.

13. Рахунов Р. Д. Участники уголовного процессуальной деятельности / Р. Д. Рахунов. – М.: Госюриздат, 1961. – 277 с.

14. Белкин А. Р. Теория доказывания в уголовном судопроизводстве / А. Р. Белкин. – М.: Норма, 2000. – 528 с.

15. Божьев В. М., Жмурова Е. С. Следственные действия по уголовно-процессуальному кодексу РФ / В. М. Божьев, Е. С. Жмурова // Правоведение. – 2003. – № 9. – С. 164-167.

16. Кримінальний процесуальний кодекс України: Науково-практичний коментар / за ред. В. Г. Гончаренка, В. Т. Нора, М. С. Шумила. – К.: Юстініан, 2012. – 1224 с.

17. Симонович Д. В. Проблеми структури та системності у кримінальному процесі: Стадії та окремі провадження: Монографія / Д. В. Симонович. – Х.: В справі, 2016. – 441 с.

18. Бардук В. Попереднє розслідування в концепції судово-правової реформи / В. Бардук // Вісник прокуратури. – 1999. – № 2. – С. 48-50.

19. Півненко В. Проект нового КПК України: невдачі і прорахунки / В. П. Півненко // Вісник прокуратури. – 2010. – № 11. – С. 31-40.

20. Шостко О. Про доцільність створення національної служби розслідувань (НСР) в Україні / О. Шостко // Юридична Україна. – 2007. – № 1. – С. 94-99.

21. Юрчишин В. М. Загальна характеристика досудового провадження, роль і місце прокуратури у ньому / В. М. Юрчишин // Підприємництво, господарство і право. – 2012. – № 8. – С. 176-180.

22. Андрусяк В. Б. Кримінальні процесуальні функції слідчого: Дис.... канд. юрид.

SUMMARY

The article reveals the essence of criminal proceedings as the most complex type of state and legal activity, due to the urgent need to combat the most serious violations of the law - criminal offenses and crimes with specific criminal procedural means. The obligatory presence in the criminal proceedings of its pre-trial stage - pre-trial investigation, designed to conduct an in-depth material investigation of all the circumstances of the criminal offense in order to provide the court with a reliable evidence necessary for lawful and fair justice. The imperfection of some provisions of the current CPC of Ukraine, which significantly limit the procedural independence and autonomy of the key subject of pre-trial investigation - the investigator in the exercise of his powers, as well as unfounded attribution of the investigator to the prosecution.

Key words: criminal proceedings, pre-trial investigation, coroner, investigator, prosecutor, investigating judge, criminal procedural function, legislator.

наук: 12.00.09 / В. Б. Андрусяк – Х., 2010. – 226 с.

23. Солдатенко О. А. Досудове слідство в Україні: становлення та перспективи розвитку: Автореф. дис....канд. юрид. наук 12.00.09 / О. А. Солдатенко. – К., 2006. – 16 с.

24. Трусов А. И. Уголовный процесс в системе разделения властей / А. И. Трусов // Вестник МГУ: Серия «Право». – 1994. – № 5. – С. 54-55.

25. Дармаева В. Д. Уголовно-процессуальный статус следователя: Автореф. дисс.... канд. юрид. наук: 12.00.09 / В. Д. Дармаева. – М., 2003. – 20 с.

26. Курс советского уголовного процесса: Общая часть / Под ред. А. Д. Бойкова, М. И. Карпеца. – М.: Юрид. лит., 1989. – 640 с.

27. Тертишник В. М. Концептуальні проблеми удосконалення статусу та процесуальної форми діяльності слідчого / В. М. Тертишник // Організаційно-правові питання реформування досудового слідства в Україні: Зб. наук. праць. – Донецьк, 2003. – С. 47-57.

28. Півненко В. П. Про причини невдач судово-правової реформи / В. П. Півненко // Вісник ХНУ ім. В. Н. Каразіна: Серія «Право». – 2010. – № 919. – С. 26-28.